

Політична, просвітна і господарська часопись.

Виходить щотижня в суботу.

Редагує: Д-р СТЕПАН БАРАН.

ПЕРЕДПЛАТА: в Австрії й Угорщині: річно 6 мар., піврічно 3 мар., чвертьрічно 1.50 мар. Подорожче число коштує у Львові 18 сов., на прокаті 12 коп. За границею „Свобода“ коштує на цілий рік: в Німеччині 6 марок; в Росії 3 рублі; в Америці 3 долари. Адреса Редакції і Адміністрації: „СВОБОДА“, Львів, Ринков. ч. 10., II. поверх.

Ч. 47.

Львів, субота, дня 18 листопада 1916.

Рік XX.

Требз усунути земельний голод.

Найбільшою причиною нужди нашого селянства є брак варстату праці, брак землі для працюючих селянських рук через несправедливий поділ земельної власності. Землі пригожої до управи є в Галичині дуже багато, але земля в великій частині належить не до тих, хто на ній працює, але до великих панів-дідичів, які самі ні орють ні сіють, а мимомого збирають плоди тяжкої праці соток тисячів сільського населення.

Всєї управної землі є в Галичині сім мільонів, 575 тисяч 253 гектарів (один гектар має один морг і три чверти).

В руках самих панів-дідичів є два мільони 229 тисяч гектарів панської землі, або на кожних сто гектарів управної землі є 40 і пів гектарів в руках панських, а 59 і пів гектарів в хлопських руках. Властиво дідичі мають в Галичині значно більше землі, більше як три мільони гектарів, а хлопів мало що більше як чотири мільони гектарів бо пани крім т. з. панської (табулярної) землі, яка є записана в табулі при окружних судах, мають в своїх руках багато селянської (рустикальної) землі, яка є записана в ґрунтових книгах при повітових судах.

Зі спису господарств, які державні власти зробили в 1902 р., виходить, що в 1902 р. було в Галичині господарств нижше пів гектара землі (менше як один морг) 68.800 господарств від пів гектара до одного гектара (до одного і три чверти морга) було 124.348, господарств від одного гектара до двох гектарів (три і пів морга) було 233.263, господарств від двох до п'яти гектарів (вісім і три чверти морга) було 376.574, господарств від п'яти до десяти гектарів (сімнайцять і пів морга) було 150.471. Разом всіх дрібних селянських господарств було в 1902 р. 953.646, отже близько один мільон дрібних господарів-селян, з того 426.501, отже близько пів мільона було сільських господарів, з яких кожний мав менше як два гектари землі, себто такий малий шмат, що з сеї своєї землі ніяким способом не міг вижити і мусів їти робити за несеї гріш на панський лан або шукати рятунку від голодової смерті далеко за границею, в Прусах, Америці і Канаді. Коли почислимо на одного сільського господаря тільки по троє дітей, разом на одну хлопську родину п'ять душ, то число сільських бідаків в Галичині, які вправді мають свій кавалок табулі, але зі свого велебного господарства ніяк не можуть вижити і все від дитини до гробової дошки примірають з голоду, є около півтретя мільона душ. Півтретя мільона душ на селі в Галичині

мусіло доси терпіти голод і холод, або за пів дармо продавати свою працю другим.

Властивих дрібних сільських господарів, які мали від двох до десяти гектарів землі, було в 1902 р. 527.045, отже трошки більше як пів мільона. Числячи знова по п'ять душ

на родину, се буде трохи більше як півтретя мільона селянських душ, які могли б сяк так вижити зі землі, колиби не довги, не данна та не страшна дорожняча. Селянська власність є нині страшно обдвожена. Рік річно на ліцитацію йшло тисячі хлопських господарств — і перед сею страшною руїною нема ні звідки рятунку; задля браку відлованих шкіл, задля браку промислу в краю дрібні селянські господарства рік річно ще більше дрізніють, бо наш хлоп тільки клангиком землі годує свої діти. Коли розбиване землі на де по війні так далше як доси, то невдовзі прийде час, що кожний ніби то господар буде властителем одного малого загінця землі, з котрого пару курий, не то людий годі буде вижити.

Властивих сільських господарів які мають від десяти до сто гектарів землі твердо стояли на своїх ногах, було в 1902 р. 49.528 — отже несповна п'ятьдесят тисячів. Числячи знова по п'ять душ на родину, виносило число заможної хлопської людности около чверть мільона. Всей хлопської людности в Галичині, яка жила тоді виключно з рільництва, було більше як п'ять мільонів, отже нашим словом на 20 галицьких хлопців господарів завлеви один хлоп господар був дійсно самостійний, а аж 19 хлопів нуждарів.

Іаім далше. Дрібних, однофільваркових дідичів, які в 1902 р. мали від сто до двіста гек. землі, було 7.625, дідичів середних з маетком від двіста до п'ятсот гектарів було 4.123, дідичів богатих, які мали землі від п'ятсот до тисяч гектарів землі було 870, дідичів найбогатших з маетком понад тисяч гектарів землі було всего 474. Всіх дідичів почавши від дідичів лапсердаків аж до найбогатших було разом 12.632; ту є вже вчислені пани, єпископи, монастирі, богаті ксьондзи і різні фундації та камера.

Число всіх рільничих господарств в Галичині виносило в 1902 р. 1.008.541, з того панських господарств, як вже знаємо, було 12.632, решта себто 995.909 були господарства селянські.

Більша частина панської землі є в руках богатих дідичів, які мали в своїх руках по більше як по два тисячі гектарів землі (більше як три тисячі сімсот п'ятьдесят моргів). Дідичів з маетком від двох до п'яти тисячів гектарів було 236 (в тім жидів 27), великих лятифундій (є се мастки більш як п'ять тисячів гектарів) було в 1902 р. 139 (в тім жидів 5). Дідичів, які мали по більше як десять тисяч гектарів, було 21 (двайцять один) і вони в своїх руках мали 471.600 гектарів землі і ліса або кругло дванайцять часть цілого краю. Між ними були такі дідичі як барон Лібіг 66.746 гектарів, граф Роман Потоцький 50.000 гектарів, барон Шмідт 33.500 гектарів, граф Станіслав Бадені 22.800 гектарів і т. д.

В послідних роках сеї розділ землі між панів і селян став зніяти ся в користь сих послідних. Через парцеляцію переходило в селянські руки щорічно пересічно около двайцять тисячів моргів панської землі. Та парцеляція ча-

сто не виходила однак в користь наших українських селян. Польська національно-господарська політика всіми средствами (а їх було багато) стреміла до того, щоби панська земля, яка в наслідок обдвоження чи лихої господарки мусіла йти на парцеляцію, переходила в руки виключно польських селян — частю-густо людий з далекої Мазурщини. В сеї спосіб повстало в східній Галичині значне число мазурських кольоній, які значно скріпили польське населення і польське пановання, між тим коли наш селянин далше їхав до Прус, або за море до Сполучених Держав і Канади. Перехід панської землі в селянські руки не спинить ся і по війні, противно, по війні панські маетки — особливо поменших дідичів — будуть ще скорше падати як перед війною, бо в наслідок знищення і браку робітника багато дідичів не піднесе ся з руїни мимомо правдоподібної помочи зі сторони держави. Землі до набутия буде отже багато.

Питане тепер, чи наш селянин зможе сію землю набути. Повинен і мусиг! Вправді цілі полеси краю знищені війною, пропав селянський живий і мертвий інвентар господарський, та наших селян вратують ту малу жителів потреби, привичність до біди, значне число рук до праці і велика розродна сила. З поворотом звичайних відносин по війні зникне теперішній примус обрабляти панські ґрунти, бо він є спричинений виключно воєнними обставинами, а тоді в господарській конкуренції наш селянин буде горюю над дідичем. Треба однак, щоби наше селянство кріпко держало в своїх руках гріш-готівку і видавало її тепер тільки на найконечнійшій потреби.

На тім однак не koniec. Треба рівнож, щоби по війні були відповідні умови політичні, щоби наш нарід дістав свої права

бо тоді плянова кольонізація східної Галичини чужим населенням буде припинена.

Ще одно. По війні верне в наші села велике число воєнних інвалідів, про котрих держава повинна задалегідь подбати. Найліпшим забезпеченням буде для них се, коли держава замість грошевої ренти закупить для них мале господарство (10 до 20 моргів) і справить потрібний інвентар. Сам інвалід легко в річних ратах (пр. через 30 до 40 літ) сплатив би закуплену землю, а держава оплачувала би тільки відсотки від позички на закупню землі і інвентаря замість платити інвалідови пенсію.

В сеї спосіб скріпив би ся значно селянський стан і земля — доси не наша — опинилаби ся в руках нашого народа.

На жаль однак війна ще не скінчена — політичні відносини не усталені і тому не можна нині робити точних плянів скріплення нашого селянського стану по війні. Одна тільки мусимо ще раз піднести, що воєнна буря не змете нас з лица землі і мимомо страшних ударів ми таки скоро піднесемо ся з руїни.

СКЛАДАЙТЕ ЖЕРТВИ НА НАРОДНИЙ ФОНД!

Датки наленить відсилати під адресою: Красний Союз Кредитовий у Львові, Ринок ч. 10, на вкладинову книжочку ч. 8000 в допискою „Народний Фонд“.

З Народного Комітету.

В днях 11., 12. і 13. листопада 1916 р. відбуло ся засідане Народного Комітету у Львові, на котрім голова Народного Комітету д-р Кость Левицький здав обширний звіт що-до заходів наших політичних організацій у Відні в справі правно-державного уладження зайнятих українських земель і в справі поділу Галичини.

Над сим звітом розведено обширну нараду, закінчену прийнятем внесення поставленого д-ром Степаном Бараном і д-ром Сидором Голубовичем:

Народний Комітет вислухавши звіт свого голови д-ра Костя Левицького приймає до відома основане нового українського парламентарного заступництва, зложеного з українських послів Галичини і заявляє, що буде в повнім довірю підпирати його заходи що-до переведеня нашої національно-політичної програми, передовсім в боротьбі проти відокремленя Галичини.

Се внесенне прийнято одногосно. Опісля прийнято кілька рішень в справі нашого поступованя і в деяких справах організаційних.

Становище українських парламентарних послів в справі відокремленя Галичини.

Віденські дневники приносять отсей комунікат президії української парламентарної репрезентації:

Ві второк 7. листопада 1916 р. відбули ся під проводом віцепрезидента палати послів Юліяна Романчука як президента з віку, повні збори української парламентарної репрезентації, в яких взяли участь члени всіх українських клубів державної ради і члени палати паніз.

Президент зборів ствердив, що з огляду на заповіджене відокремлене Галичини президія українських парламентарних клубів і президія Загальної Української Ради зложили мандат.

Жінка в давній Україні.

Коли нині згадати про участь жіноцтва в воєнних справах, в стрілецьких дружинах, то звичайно відсміхне ся кождий нишком, мовляв ніби: „Де жінці до війни, до шаблі чи рушниці! Не на слабі воно жіночі сили!“ І так вже скрізь приняла ся гадка, що кожда мінка слаба, невитривала, не годнаб винести на собі зброю, не видержить воєнних невдогод, а та то й від гуку пальби готова трупом впасти. І се думають і говорять нераз ті самі, що бачать ту „слабу“ жінку, як вона щіцьку днину божу, не розгинаючи спини, на жару махає серпом чи мотикою або щіпом у стодолі, як вона виконує найтяжші роботи в хаті і на полі в найприкрійших нераз для неї обставинах. А вже й не згадувати тих десятків недіспаних ночий над дрібними дітьми чи при якій там роботі. Слаба жінка!

Та не тільки говорять про жінок, що вони слабі тілом, те саме думають і про жіночого духа. „Довгий в жінки волос та короткий розум“ — сказав раз хтось і так вже воно остало по нинішню днину, гей клин вбив у тверде дерево. І вийшло таке, що відсунено жінку від всіх справ, які розумом треба рішати, від права голосованя на радних в громаді, на послів до сойму чи до парламенту, заперто їй приступ до многих урядів та зарібків таких, що їх можуть ино захопити хлопці-мушцини. А відмовлено рівних прав з мушцинами ще одним простим жінкам, невченим селян-

Далі посол д-р Кость Левицький подав точний звіт про переговори з правительством підчас війни, причім з натиском зазначив, що попередний президент міністрів граф Штірк більше разів — послідний раз 10. жовтня с. р. — запевняв про незмінене рішене міродатних державних чинників упорядкувати східну Галичину, як окремий коронний край з українського автономією.

По оживленій нараді порішено одногосно отсе торжественне

правне застережене:

Наш рідний край, королівство Галичину й Володимирію прилучено до австро угорської монархії на основі дідичних прав Габсбурської династії. Через пізнійше прилучене польських областей, Великого князівства Краківського і князівств Освенцімського і Заторського, до сего краю злучено два національно й історично ріжні краї в один коронний край і таким чином штучним способом утворено пановане польської більшости над українським народом Галичини й Володимирії.

Український нарід в Австрії сеї єдности краю ніколи не признав, противно все проти неї торжественно й рішучо протестував і стає неохитно при природнім праві самоуправи своєї національної области.

Тому заповіджене відокремлене Галичини нарушає найглибше історичні як також вже набуті права українського народа і видає четвертий з черги що-до величини нарід держави під необмешене пановане його національного противника.

Український нарід ніколи не признає відокремленя Галичини під польським панованем і ніколи не зрече ся права самоуправи своєї національної области і утвореня окремого українського коронного краю в рамках Австрії.

Становище Загальної Української Ради в справі відокремленя Галичини.

В понеділок 3 с. м. відбуло ся у Відні засідане Загальної Української Ради, в справі двох послідних політичних подій — створеня польської держави і відокремленя Галичини.

Голова д-р Кость Левицький дав перегляд переговорів, які президія Загальної Української Ради, з окрема голова д-р Кость Левицький і заступник голови Микола Василько відбували за час війни з міродатними державними чинниками, а передовсім з бувшим президентом міністрів гр. Штірком, в справі домагань українського народа що-до правно-

державного становища Галичини і створеня з української часті Галичини і Буковини окремої української провінції в безпосереднім державнім звязку з Австрією. Здавало ся, що австрійське правительство прихильно відносило ся до наших домагань, бо покійний президент міністрів граф Штірк зложив в вересни 1915 р. д-рови Костеви Левицькому, Миколі Василькови і д-рови Евгенови Олесницькому устну заяву, що на нараді президента міністрів Австрії гр. Штірка, президента міністрів Угорщини гр. Тіси, міністра заграничних справ бар. Бураяна і представника німецького правительства, рішено споврити оправдані бажаня українського народа Австрії і перевести поділ Галичини на два коронні краї.

Свій звіт закінчив д-р Кость Левицький заявою, що він і всі прочі члени уступають в президії, супроти чого дальше засідане відбуло ся вже під проводом найстаршого віком члена Володимира Ясеницького.

Опісля предложено резолюції, над котрими розведено обширну нараду, по якій їх однодушно прийнято.

Сї резолюції звучать:

1. Супроти оголошеня заповіди вилученя Галичини і розширеня краєвої самоуправи, Загальна Українська Рада протестує як найрішучійше і найторжественнійше проти того, що ц. к. правительство постановило такі далеко ідучі рішеня про будучу долю українського наряда в Галичині не тільки без відома і співучасті його законного заступництва, але також проти виразної і правительству відомої волі та стремління українського народа, і то в супереч запевненням, даваним ц. к. правительством поодиноким особам з українського політичного заступництва, що має статись як раз противне, а саме поділ Галичини на українську і польську провінцію; що в заповіді тій знехтовало найбільше оправдані і від многих десятиків літ ненастанно піднесені правно політичні домаганя українського народа; що ідучи на стрізу безосновним претенсіям Поляків до українських земель, перейшло до порядку над історичними правами українського народа до його рідної землі і дійсними його потребами.

2. Виходячи з заложеня, що український нарід є господарем і паном на всіх землях, ним заселених, і змагаючи до державної самостійности українського народа, Загальна Українська Рада застерігаєт ся як найрішучійше проти того, щоб який небудь, хоч найдрібнійший кусень історичної і етнографічної української области мав бути влучений в склад польської держави, а натомість домагаєт ся, щоби з українських земель на схід від польської етнографічної границі, які вже є в посіданю осередних держав і ще будуть відби-

кам, але й тим з міста, що вчать ся на рівні з хлопцями у найвисших школах університетах.

Так воно дієть ся нині, у ХХ-тім століттю та колись у давнину у нас на Україні инакше, красше бувало. І не людські перекази, а такі великі вч ні записали нам в історії, яке значіне мала колись на Україні жінка, як славила ся вона розумом, сміливістю, хитрощами не лишень в краю, а й поза його границями.

Вже деякі пісні народні і обряди весільні вказують на те, що на Україні в дуже давну давнину було право матерне, себ то жінка-мати мала в сімі перевагу і право над дітьми. А відтак українське законодавство XI і XII столітя признає жінці майже всюди рівність з чоловіками. По смерти мужа вона стає головою родуни, вповні заступає дітям батька. Діти повинні корити ся їй у всім, а як би спротивили ся, право бере матір в оборону. Як би діти не спотіли, щоб вона сиділа в дворі, а вона захоче сидіти, так треба у всім вчинити її волю, а дітям волі не давати. Так отже була українська жінка забезпечена правом, а рівночасно з тим мусіло піднести ся і її значіне в суспільнім життю. Вона рівна мужеві, бере участь у всіх справах як його товаришка і дорадниця вірна, вона має вступ і на раду чоловіків, вона і сама потрафить захопити в свої руки правліне і вести його справно і розумно.

Ось хоч би згадати з Х столітя премудру княгиню Ольгу, бабку князя Володимира Великого, що то „добра лицем і ро-

зумна вельми“. Се справді жінка незвичайно сміла, енергічна і хитра. Вона сама править українською державою за свого сина Святослава; вона хитрощами, яких не постидив би ся вині й найбільший політик, воює Деревлян; вона перша входить в сносини із західною Європою, висилаючи українських послів до цісаря римського Отона I., вона і сама переступає перша межі України і їде в Царгород до грецького цісаря Константина, витає тамки з великими почестями, обсілана дарунками. А такої пошани домагала ся для себе горда українська княгиня і коли за довго придержали її в грецькій місті Суді, заки допустили бачити ся з цісарем, своє невдоволене показала відтак Ольга грецьким послам, як приїхали в Київ. Довго держала їх в Почайні над Дніпром, а коли спитали послі, чи довго їм ще дождити, переказала до них княгиня; „хай постоять у мене в Почайні стільки, скільки я у Суді дожидалась“.

А кілька тих наших князівень ішло на чужі двори в замуже славним королем та князям, скрізь по цілій Европі, даючи почин батькам великих родів. Всі майже угорські королі і королевичі женили ся на Україні; цісарські престолі візантійський і німецький просили собі українських князівень за жінки, а найвизначнійші польські королі: Казимир Відновитель, Болеслав Кривоустий, Лешок Білий були жонаті з Українками. На далекій півночі в Данії і Норвегії, на заході в Франції панували наші княжни. Хочби згадати доньку Ярослава Мудрого, красавицю Анну, що була за французьким коро-

ті від Росії, був сотворений окремиї самостійний, державний український організм, в сполучі з осередними державами, але з виключенням якого-небудь звязку з польським державним організмом.

Подаючи отсе до відома загальної, Загальної Української Рада звертаєть ся до української суспільности з зазивом, щоби в сю тяжку хвилю зберегла холодну кров і зрілу розвагу, щоби в мужеській відповіді на тяжкі удари та гіркі розчарованя злучила ся в один одноцілий національний табор, перевела вповні здисципліновану загально національну організацію всіх своїх активних сил, і придержуючи ся незмінно дотеперішних визначних ліній політичної орієнтації — в змагані до здійсненя своїх практичних потреб і осягненя національно-політичних цілей оперла ся на свої власні сили, оцінюючи кожодчасне положене тверезо після дійсних фактів і відносин дійсних сил.

Ухвалено сі резолюції оголосити в газетах і передати до відома ц. к. правительству.

Вкінні порішено просити дотеперішню президію — головню д-ра Костя Левицького, — щоби аж до дальшого порішеня провадила справи Загальної Української Ради.

Одноцілий вплив українських послів Галичини.

Парляментарні клуби національно-демократичної і радикальної партії порішили розвзяти ся. Рівночасно посли обох клубів утворили одноцільну парламентарну організацію всіх українських послів Галичини.

Перед вибором президії нової репрезентації дотеперішній голова Українського Клубу д-р Кость Левицький заявив, що з огляду на поведене правительства не кандидує на ніяку гідність в новій репрезентації; за те як звичайний посол буде підпирати нову президію в її діяльності.

Головою нової репрезентації вибраний одноголосно віцепрезидент палати послів Юліян Романчук, заступниками голови д-р Лев Качинський і д-р Євген Петрушевич, секретарем д-р Льонгін Цегельський. До парламентарної комісії вибрані д-р Євген Левицький і д-р Кирило Трильовський, їх заступниками Володимир Стігалевиць і д-р Микола Лагодинський.

Український соціально-демократичний посол з Галичини Семен Вітик зголосив своє приступленє до клубу. Українські посли з Буковини (5) на разі до клубу не належать.

Союз Визволення України.

В справі проголошеня польського королівства президія Союзу визволення України оголошує отсей комунікат:

Президія Союзу Визволення України, політичної організації російських Українців, що виставила в часі війни домаганє утвореня самостійної української держави, а здійсненє сего домаганя звязала з побідою осередних держав і відірванєм від Росії українських земель, — супроти заповідженя утвореня самостійної польської держави, згідно зі становищем Загальної Української Ради проголошує урочисте і рішуче застереженє проти можливого влученя в склад польської держави відбитих від Росії українських земель Холмщини, Підляся, Волині і прочих.

Зголосивши з організаційно-тактичних причин тимчасове виступленє Союзу зі звязи Загальної Української Ради, в якій з'єднали ся політичні партії австрійської України, — президія Союзу постанову рішенє про дальше поступованє Союзу і його політичне становище взагалі відкладає до часу, коли прояснить ся остаточно витворенє подіяма положене на внї і внутрі українського політичного табору в Австрії, та коли президія Союзу порозумієть ся з членами та прихильниками Союзу в занятих українських землях і за границею і засягне у них думки в сих справах.

Світова війна.

На російсько-румунським фронті.

На фронті від Балтійського моря аж по Карпати — отже і в східній Галичині — в останніх днях не було замітних подій. Мимо сего однак напруженє по обох сторонах не упало, а сего можна би вносити, що сегорічна зима не промине так спокійно як попередна. Прихід зими не спинить мабуть союзних армій від дальшого походу в глущину Румунії, тим більше, що сей похід тривало хоч поволи поступає вперед і то в точках, яких Румуни боронили з розпущею. Раз враз попадає в руки союзних армій значне число бранців і муніції. Положенє на цілім фронті для нас корисне.

На італійським фронті.

Последні звіти про сей фронт згадують тільки коротко, що положенє не змінило ся. Последна італійська офензива на відтинку Сочі не повела ся і тепер Італії стративши

багато війська, стали менше завзято штурмувати наші становища.

На Балкані.

З дуже сильним опором стрінули ся в Добруджі болгарсько-німецькі війська, остаючи під командою німецького генерала Макензена. Москалі і Румуни скріпили значно свої сили в Добруджі та в деяких місцях перейшли до офензиви і виперли болгарсько-німецькі війська з Гарсової. На разі є се тільки місцевий успіх, бо здаєть ся, Макензен сі проби офензиви вскорі припинить і в відповіднім часі і місци вдарить знова на противника.

В Македонії битв на більшій розміри нема. Офензиву французько-англійських військ, до яких прилучили ся рештки сербської армії і менші відділи італійські і російські, припинено цілковито і місто Мезастар, до котрого занятя стреміла офензива, знаходить ся нині кріпко в болгарських руках. Успіхи наших союзників в Добруджі і в Македонії мали сей наслідок, що Греція бояла ся змішати ся в війну проти нас, а навіть сторонники Венізелоса, що всіма силами перли Грецію до війни з Болгарією, бачучи долю Румунії, охолонули і тепер сидять тихо.

В Альбанії — як все — спокій.

На заході.

Борби над Сомою тривають дальше, хоч вже не з такою силою як недавно. Положенє ту не змінило ся. Над Мозою більше спокійно. Впрочім лінія сего фронту остає і дальше в останнім тижні майже незмінена в німецьких руках. Ворожа офензива на сім фронті видимо значно ослабла.

На азійських фронтах.

Як від довгого часу, так і в останнім тижні не стало ся нічого замітного.

Низше подаємо звіти австро-угорського і німецького генерального штабу за час від 7. падолиста до 13. падолиста с. р. включно.

Звіти австро-угорського генерального штабу.

Війна в Росію і Румунію.

(7/11). Фронт архикн. Карла: У відтинку провалу Червоної Вежі окрилюючим наступом зігнали ми неприятеля з верхів на північ

лем Генриком I. і в своїй новій вітчизні відіграла визначну ролю. До нас дійшло чи мало документів, в яких королева Анна виступає в найбільш почитній ролі. Вона потверджує дипломи, грамоти і даровизни, надані її мужем, який навіть на випадок своєї смерті бажав іменувати жінку управителькою королівства французького і тільки по її добровільнім зреченю, передав управу своему братови. По смерті короля вдова Анна не обняла вправді керми правління, та все таки задержала при собі опіку над молодим королем і дізнавала від него по всяк час великої пошани. А таку саму честь віддавали її і другі, чого доказом лист папи Миколи II. з р. 1029., адресований особисто до королеви Анни, лист повний похвал для її вірности, добродійности і всяких чеснот, якими вона вкрасала свою королівську достойність.

А побія Ольги і Анни поставити треба другу, вельми интересну статтю жіночу в XIII. столітї, княгиню Романову, вдову по галицьким князю Романі Мстиславу, а матір пізнішого короля Данила. Коли її муж гине в битві з Поляками, вона з двома малими синками Данилом і Васильком опинюєть ся сама безпомічна серед ворогів. На галицький престіл зі всіх сторін накладають ся зависні сусіди: Поляки, Угри, Половці, свої руські князі. Та княгиня Романова сміло стає в обороні прав своїх синів; скликає зїзди, організує союзи, в потребі і сама стає на чолі війська, хоч прийшло ся їй якийсь час скитати ся за границею, осягнула таки ціль своїх змагань: добула панованє для синів.

А який сильний вплив мали тоді жінки князів у всіх важних ділах, що то їх не мечаем, а хитрим тонким умом треба було рішати! І князі володігелі цінили в той час той розум жіночий і нераз шукали у него поради. Князь Святослав Всеволодович укладає пляни державного перевороту на Україні лиш зі своєю жінкою, в тайні перед найвизначнішими боярами. Жінка Володимира Васильковича виручає мужа в політичних справах, сама веде переговори з Польщею. Жінка Святослава Ольговича рішаєть ся затаїти на якийсь час смерть чоловіка, поки справи не уложать ся корисно для її сина. Теща начальника команданта замку ярославського приневолує свого зятя віддати змок Уграм, бо того вимагали інтереси її партії.

Вживаючи рівних прав з чоловіками, користувалось українське жіноцтво в давнині і рівною просвітою. Чужинці з подивом згадують про самостійні просвічені Українки з XVIII. столітї, що всі вміли читати і писати, а черниці були навіть високо вчені і складали чимало наукових та інших творів. Марина Мазепина, пізніша ігуменя Воздвиженського монастиря в Києві, вельми просвічена жінка, чималий вплив мала на свого сина гетьмана Ізана, того самого, що в останнє хотів добути волю Україні в битві під Полтавою з царем Петром Великим.

Та не тільки розумом славилось наше жіноцтво — славилось воно і хоробростю. Кому не знана геройська постать Марти Борецької, вдови по посаднику Великого Новгороду. Вільне колись і багате місто за-

бавав загорнути собі московський князь Іван III. Василевич. Великі війська надтягнули під Новгород — прийшло до кровавої стрічі. Новгородці бороли ся, як герої, за свої права, за старі свободи, але сили їх слабли. Тоді Марта виступила на мовнищу, щоби піддержати духа горожан, вірна присязі, яку зложила вмираючому мужеві, що заступить його в народних рядах, що буде вічним ворогом неприятелів новгородської свободи, що вмере хоронителькою прав рідного міста.

„Я родила ся у воєннім таборі посеред звуку оружа. Мій отець і мій муж погибли за волю Новгороду. Так маю я право бути захитницею його свобод. Се право купила я ціною мого щастя.“

І організує оборону міста і власних синів висилає в боротьбу на смерть і веде переговори з сусідами, шукаючи у них помочи. Але даремно! Москва побідила, посадник вручив князеві срібні ключі Новгороду, а Марту поведено під топір ката. Спокійно ішла вона на смерть.

Чи чуєте грізний стук?

Погляньте! то ворог приніс нам кайдани! Не милий се дзвон вічевого звук... Ви плакать будете на чорну годину, Та вашим дітям ще зоря зійде. А я горожанкою Новгороду гину, Чи може не красна мене доля жде?

А так, як Марта Борецька в Новгороді, так скрізь по Україні вміла жінка вмирати за рідну землю, вміла заступати її в лютім бою.

від Сніні. Полонено 16 офіцерів і 1000 жовнірів. На північний захід від Камполюнга одна з наших випробованих гірських бригад відперла шість румунських приступів. На полудне від Красни забрано неприятелю одну гору. Коло Телгіє Росіяни в граничних горах в кількадевній завзяті боротьбі відперли наш фронт о кілька кілометрів. Гору Бедуль на схід від Кірлібаби, опорожнено знова супроти масового огня російської артилерії.

Фронт князя Леопольда Баварського: В області австро угорських військ не стало ся нічого особливого.

(8|11). Фронт архикн. Карла: На полудне і північний схід від провалу Сурдук відперто румунські атаки. Коло Сніні і на полудневий захід від Предеалу відперли ми далі неприятеля. По обох сторонах шляху Бодза всі наші давні становища знаходять ся знов в наших руках. На північний захід від Телгіє Росіяни знов здолали трохи зискати на терені Під Тараровом австро угорський летун збив російський біплан типу „Нюпорт“.

Фронт кн. Леопольда Баварського: Нічого нового.

(9|11). Фронт архикн. Карла: На полудне і північний схід від просмику Сурдук знов були безуспішні наступи Румунів. Коло Сніні ми зробили дальші поступи, піймали 150 бранців і здобули дві гармати. На захід від від Тельдеш німецькі війська назад викинули Росіян, котрі посунулись вперед.

Фронт кн. Леопольда Баварського: По за більш оживленою огневою діяльністю на фронті по обох сторонах залізниці Золочів-Тернопіль не було ніяких подій.

(10|11). Фронт архикн. Карла: На захід від провалу Вулькан румунські війська наступали без успіху.

По обох сторонах долини Алюти і на полудневий захід від Предеалу союзні війська знова зискали на терені, приступами виперли неприятеля з його становищ і удержали ті становища проти неприятельських протинаступів.

Також в горах Дердей наш наступ є успішний.

Фронт кн. Леопольда Баварського: Під Скробовою німецькі війська добули приступом на фронті широким около 4 км. російську оборонну лінію і виперли неприятеля за долину.

Крім великих кривавих втрат Росіяни втратили в полонених 49 офіцерів і 3.380 жовнірів. Добуто 27 машинних крісів і 12 метавок мін.

(11|11). Фронт архикн. Карла: Наші наступи по обох сторонах ріки Алюти зробили дальші поступи. На захід від долини Предеал австроугорські і німецькі війська добули

приступом 6 румунських, положених одно за другим, становищ і удержали їх проти неприятельських наступів. В тих частях фронту полонено 360 жовнірів і добуто 2 машинні кріси. В горах Дердей пройшли ми на північ від Гольво через долину Бістрічіора. На верху Сютреш в Карпатах наступ німецьких стрільців був успішний. Полонено при тім 60 жовнірів.

Фронт кн. Леопольда Баварського: На схід від Нараївки німецькі війська хоробрим приступом добули кусень рова неприятельського головного становища на довжині 120 метрів. Пять російських протинаступів в тім місці остало так само без успіху, як протинаступи спрямовані неприятелем проти нових ровів німецьких над Скробовою.

(12|11). Фронт військ генерала полковника архикн. Карла: Під Оршовою і на полудне від провалу Сурдук ми зискали на терені. В долині Алюти знова забрано неприятелю кілька становищ. На північ захід від Шозмезе Румуни вісім разів пробували атакувати наші становища. Все відперто їх в цілости. В полудневій часті лісних Карпат збільшилася боєва діяльність. Добича з боїв в провалі Червоної Вежі від дня 10. с. м. виносить 18 офіцерів і більше як 1000 жовнірів та 7 гармат.

Фронт князя Леопольда Баварського: На схід від Нараївки наступ Росіян був безуспішний.

(13|11). Фронт архикн. Карла: В області Оршови на шляху, що веде від Сурдука, на полудневий схід від провалу Червоної Вежі неприятель даремно атакував наші війська. На північний захід від Камполюнга австро-угорські і німецькі війська виперли Румунів із завзято обороненої місцевости Кандешті. По обох сторонах Созмеза відперто кілька румунських наступів. В відтинку Тельдеш австро угорські і німецькі війська здобули приступом гору Бітка Арсурільор, на північ від Гольво. Наступи значних російських сил, які кинено проти наших колюмн на полудневий схід від Тельдеш і під Бельбор ми зломали.

Фронт кн. Леопольда Баварського: Не стало ся нічого особливого.

Війна з Італією.

(7|11). В долині Вігпави і на Красі вчора не було значніших боїв. Положене не змінило ся. Італійці поводили ся спокійно. Їх широко зачеркнений наступ з перших днів падолиста не повів ся.

(8|11). Спокій в околиці Горичі далі триває. На фронті в долині Фляймс відперто атаки окремих італійських баталіонів в області Коль Брікон і коло Боше. При тім піймали

ми 3 офіцерів і 50 гоївків і здобули 2 машинні карабіни.

(9|11). Положене незмінене.

(10|11). Положене не змінило ся.

(11|11). Не було нічого нового.

(12|11). Положене не змінило ся.

(13|11). Нічого замітного.

Війна німецького генерального штабу.

На сході.

(7|11). Фронт кн. Леопольда Баварського; Російська артилерія розвигала між Динабургом а озером Нароч діяльність, що виходила поза звичайну міру. Слабі неприятельські наступи на північний схід від Годутишків і на полудне від Московської дороги легко відперто. На північний схід від Верхів добули ми без власних втрат малий російський примісток на лівім березі Стоходу і полонили трохи бранців.

Фронт архикн. Карла: У відтинку Тельдіє Росіяни після кількакратних даремних атак вкінці в деяких місцях зискали на терені. На схід від провалу Бодза добули ми назад утрачену передтим лінію на Шірію. У відтинку Камполюнга нагальна боротьба артилерії. На захід від долини Таргулюй Румуни протягом ночі виконали шість безуспішних наступів. На полудневий схід від Червоної Вежі в околиці Сніні наш наступ йшов успішно вперед. Ми полонили 10 офіцерів і 1000 жовнірів.

(8|10). Фронт кн. Леопольда Баварського; Нічого нового.

Фронт архикн. Карла: Відрізок Тельдіє також вчора був тереном сильних боїв. Ворог здобув ще малі користи. За просмиком Бодза відобрано Румунам здобуті ними в останніх днях часті наших становищ на горах. В просмику Татар Гаваш відперто ворожі наступи. Успіх в околиці Сніні ми далі використали. Число полонених зросло.

(9|11). Група кн. Леопольда Баварського: По обох сторонах шляху Золочів Тернопіль оживила ся значно огнева боротьба.

Фронт архикн. Карла: Відперто російські наступи в північних горах Дердей. Коло Бельбор і у відтинку Тельдіє наступи виконані Німцями відкинули в зад Росіян, які посунули ся вперед. На полудневий схід від провалу Червоної Вежі протягом дальшого нашого наступу пройшли ми відтинки Базешта і добули Шірдуї із сумезними по обох сторонах становищами. Ми полонили около 150 бранців і добули 2 гармати. Румунські проти-

а коли Татарин чи інший ворог владав у край, скликала круг себе оружних люди, надягала панцир і сміло давала відсіч.

Такою була Слуцька княгиня Настася, яка в році 1505 і 1506 прогнала Татар від Слуцького замку, а в два роки опісля оружною рукою відбила напад Михайла Глинського, що хотів силоміць взяти її за жінку.

В XVI. століттю жила на Волині пані дідичка Ганна Бораобогата-Красенська. Вона на власну руку вела оружні напади. Водила з собою „пошти“ озброєних людей, гарматами, гаківницями руйнувала чужі замки і сама часто попадала в облогу. Не слухала королівських ні соймових наказів так, що польський король посилав проти неї оружні полки, які вона сміло відбивала, аж вкінці стягнула на себе засуд на прогнане з краю.

В році 1609 княгиня Софія Ружинська в 6000 піших і кінних людей з гарматами, сурмами і розвиненими хоругвами штурмом узяла замок князів Корецьких Черемошу.

А вжеж часи козаччини записали ся в нашій історії не тільки іменами славних, завязих козаків, а й завязих, сміливих козачок жінок. Згадаймо ті з міста Буші, що його облягав польський вожд Чарнецький. Козаки повитали Поляків огнем, вискочили з брами і разили ворога. Тоді Чарнецький з кількома полками вдер ся низшою брамою в місто. Їх впустили, а коли вже чимало жовнірів відій-

шло від брами, зняла ся за ними пожежа, а з переду кинулись на них чоловіки і жінки зі зброєю, з косами, з дручками і загнали Поляків в огонь. Але місто таки наконєць попалося ворогам. Тоді жінка сотника За висного сіла на бочку з порохом і промовила: „Після любого чоловіка не хочу лишатись іграшкою жовнірів“. Підпала пороха і вилетіла у воздух. За її приміром, матери кидали сеоїх дітей в огонь, в керниці і самі скакали за ними.

В одну печеру недалеко міста, заслону терниною, схоронило ся 70 жінок. Але деякі втікаючи погубили намітки їх висліджено і велено полковникови Целярєви видобути сих жінок. „Піддавайте ся! — кричали до них жовніри — обіщємо вам, що будете живі, а ваше добро ціле. Не губіть себе марно!“ З печери відповіли жінки пальбою. Тоді Целярїй приказав епустити до печери воду з потоку. Усі потонули. Ні одна не виїшла, щоб живою віддатись в руки ворога.

Згадаймо і Уляну попівну з Ведмедівки. Її матір зарубали Татари, а дівчина остала сиротою, одиначкою у батька. У воєнні часи зростала. Аж ось олять Турки облягли Ведмедівку. Хоробро боронили ся міщани з поза мурів міста, а духа додавала їм Уляна. А коли командант міста притисне ний голодом, хотів вже здавати замок ворогові, вона стала на чолі оружного відділу, випала з міста і вдарила сміло на Турків. Борола ся завзято, не пощадила навіть любого їй колись козака, що тепер став зрад-

ником і перейшов на сторону ворога. Та у бою і смерть найшла сама Уляна, але примір хороброї дівчини підбадьорив Ведмедівців і приніс їм побіду. Поховали Уляну в зеленім садку, а український нарід і до нині співдає про неї:

Ведмедівська попівна
Побіду вчинила,
Сімсот Турок-яничар
З коний повалила.

Невжеж тільки пісня остала нині з колишньої сміливої, палкої завязотеси українського жіноцтва? Деж та сила, що хватала за шабкюку і рушницю в обороні рідного краю, в обороні власної чести? Де той твердий ум, що кермував колись справами держави, що сягав аж ген у далекі краї чужинців? Невжеж не найти сьогодні між нами Марти Борецької щоб в бурливі дні рокові вдарити в вічевий дзвін тривоги, щоб гукнути на всю Україну. „Ніхто в широкім світі не може нам накинути ярма неволі, як довго в наших грудях палає свідомість волі, як довго рука зуміє повести меч чи рушницю. Україна зове своїх дітей!“

наступу не мали тут так само успіху, як у відтинку Предеал і Вулькан.

(10/11). Фронт кн. Леопольда Баварського: Під проводом генерал-майора фон Войни бранденбурзькі війська і полк піхоти ч. 101 в околиці Скробової на ширині около 4 км. добули приступом кілька російських оборонних ліній і виперли неприятеля за потік Скробову.

Наші втрати були малі, за те неприятель поніс значні криваві жертви і втратив в полонених 49 офіцерів і 3.380 жовнів. Добича виносить 27 машинових крісів і 12 метавок мін. Росіяни і там знова понесли тяжку невдачу.

Фронт архикн. Карла: Наші наступи в горах Дердей йшли дальше успішно. Область, яку втрачено в боротьбах, що ведуться там від 4. с. м. добуто майже в цілості назад. У відтинку Предеалу, на захід від Азуга, зроблено нові наступи і відперто румунські протинаступи по обох сторонах провалу. Ми полонили 188 жовнів і добули 4 машинові кріси. По обох сторонах Алюти успішні сутички, в яких поруч баварської піхоти і австро-угорських військ гірських визначилося також особливо наше загальне ополчене.

(11/11). Фронт кн. Леопольда Баварського: Значними силами, що йно спровадженими, Росіяни пробували даремно відобрати нам становища добути на Скробовою. Їх наступи зломано і завдано їм тяжкі втрати. Над Нараїкою німецькі війська вдерлися до головного становища російського на полудневий захід від фільварку Краснолісе і вночі відперли п'ятикратно нагальні наступи неприятеля.

Фронт архикнязя Карла: На Смотрові, в Карпатах, приступ німецьких стрільців був зовсім успішний. Вони привели 60 Росіян полонених на становищах нами добутих і знищених. Наступи німецьких і австро-угорських військ на північно-східній фронті семигородським проваджено дальше з успіхом. На захід від шляху Предеал-Сіная добуто приступом кілька укріплених румунських ліній і полонено 160 жовнів. В провалах положених дальше на захід, велися вчора тільки менші бої. Ми там заняли кілька становищ на горах і полонили 200 жовнів.

(12/11). Фронт кн. Леопольда Баварського: На східній березі Нараївки не повівся на полудневий захід від фільварку Краснолісе новий атак Росіян на становища добути нами.

Фронт архикн. Карла: В полудневій часті лісах Карпат ожила діяльність артилерії; ведуться там корисні для нас бої.

На східній семигородській фронті вдерли німецькі війська на північ від провалу Ойтов вісім наступів неприятеля. Підчас відпертя румунських наступів на Монте Фрунту і Монте Саля та при добуттю неприятельських становищ по обох сторонах Алюти взято, вчискуючи взятих вчора бранців, 18 офіцерів, понад 1000 жовнів і добуто 7 гармат. На шляху, що веде з Предеалу, в провалі Сурдук і коло Оршової посунулися наперед наші передні відділи.

(13/11). Фронт кн. Леопольда Баварського: Між морем і Карпатами не сталося нічого важного.

Фронт архикн. Карла: В горах Дердей німецькі і австро-угорські відділи здобули гору Бітка Арсурільор. Там, як також на горах на схід від Бельбор і на східній березі Путни, Росіяни кількарізковими наступами даремно старалися відобрати нам узисканий терен. Також на горах по обох сторонах провалу Ойтов відперто неприятельські наступи.

На північний захід від Камполонга наші війська здобули Кандешті. На північний схід від Червоної Вежі й Сурдука, як також на північ від Оршової румунські сили в завзятих протинаступах не мали найменшого успіху. Крім кровавих втрат втратили вони знов над 1000 полонених.

Зі світа.

З німецького парламенту.

В останній тижні на засіданні головної комісії німецького парламенту забрав голос державний канцлер Бетман-Гольвег. Він вказав на заяву англійського міністра заграничних справ Грея про причини війни та заявив, що війну викликала загальна мобілізація в Росії, заряджена вночі з 30. на 31. липня 1914 р. Росія ніколи не була би рішила ся на ту поставку, коли би її не намовила до того Англія. Наслідком дипломатичного вмішання німецької дипломатії австро-угорське правительтво заняло ся предложенням Грея в справі посередництва між Австро-Угорщиною і Сербією під услів'єм, що Англія спонукає російське правительтво до здержання мобілізації. Росія вибрала мобілізацію і тим самим війну. Коли би Англія була проголосила свою неутральність, як того домагала ся Німеччина, то була би мала заслугу, що не допустила до війни.

Канцлер займає ся дальше предложенням Грея про заложення міжнародного союзу для береження мира та заявив, що Німеччина провірить ретельно всякі практичні проби розв'язання того питання, як запобігти повторенню такого нечуваного нещастя як теперішня війна і буде над тим спільно працювати, бо, як сподіється ся Німеччина, війна витворить такий політичний стан, який забезпечить свободний розвиток всіх народів, великих і малих. Першим услів'єм розвитку міжнародних відносин при помочи роз'ємної мирної угоди є те, що би не творили ся союзи в заборчій цілі. Німеччина все готова прилучити ся до союзу народів, якого завданем було би впливати на бурителів мира. Німецький народ веде війну за визволеня і забезпечення свого національного існування і мирового розвитку. Ті сили, які ще Англія має до розпорядимости, — а її сили є обмежені — певне розб'ють ся о наше бажане жити. Се бажане непобориме і не дасть ся знищити. Німеччина жде, що би неприятелі набрали того переконання.

По сій промові розведено ширшу нараду, що обертає ся головно довокола відношення до Бельгії і справи будучого забезпечення мира. Більшість бесідників згодила ся з вчерашньою заявою канцлера, що ніколи не домагався прилучення Бельгії до Німеччини. Бесідник партії народних лібералів висловив одначе сумнів, чи є річю властивою висказувати остаточне зречення. Представник консервативів заявив, що не може згодити ся на всякі зречення в відношенню до Франції. Одначе усі бесідники, за виїмком представника соціально-демократичного зеднання праці, зажадали, що Бельгія вже ніколи не могла послужити брамою для ворожого наїзду на Німеччину. Бельгія мусить під політичним, військовим і економічним зглядом остати в німецьких руках. Не повинна стати се тереном розвою змагань Англії на континенті.

Треба спинити вплив Англії на користь Німеччини. Консервативний бесідник домагався, що би Бельгію ужити до на зміцненя морського становища Німеччини.

Обіцянки канцлера, що він буде працювати над забезпеченням мира, усі привтали висловами згоди на се становище. Промовляли також за тим, що би довідати ся про міжнародні мирові умови. Що правда, предложення англійського міністра заграничних справ Грея не дають поважної основи світового мира, бо він бажає при помочи союзу, який йому сниться, Німеччину відосібнити політично, знищити військово і збойкотувати під економічним зглядом. Ми одначе — заявив представник поступової народної партії — повинні показати, що нам на тому поважно залежить, що би заняти становище в справі його думки.

Бесідник соціально-демократичної партії висловив надію, що німецький канцлер ще поза рами нинішньої своєї промови висловить готовість Німеччини до мира. Тоді ворожі народи приписувалиб вину дальшої війни власним правительствам. Приказ російської мобілізації з 1914 р., про який канцлер згадував, назвав соціально-демократичний бесідник важним документом, що противорічить заявам царя, що він не мобілізує проти Німеччини. Тепер вже ясно, світову війну спричинила Росія за порозумінням Англії.

Сполучені Держави.

Важною світовою політичною подією були тепер вибори на президента могутчої держави Сполучених Держав північної Америки. Було двох головних кандидатів: дотеперішній президент Вільзон як кандидат демократичної партії і Гайгес як кандидат републіканців. Голосоване вже скінчило ся, та остаточного обчислення єще бракує, але часописи вже доносять, що вибрано Вільзона, що треба приписати виборчому кличеві демократів який звучав: мир і добробут. Супроти такого вислуду виборів не буде тепер ніякої зміни в заграничній політиці Сполучених Держав, що мабуть вийде на користь заходів, що стремлять до закінчення війни і заключення мира.

Польське військо.

Вже в останній числі *Свободи* донесли ми, що дня 5. падолиста 1916 австрійський цісар Франц Йосиф I і німецький цісар Вільгельм II. видали маніфест, яким в занятих ними польських областях, що до часу теперішньої війни належали до Росії, утворили окрему польську державу як дідачне конституційне королівство, якого столицею мала би бути Варшава. На разі не творять однак окремого правительства, не проголошують короля, але вся власть і на будуче — мабуть аж до мира — буде дальше в руках австро-угорських і німецьких властей. По правді отже Польщі як самостійної держави поки що зовсім нема.

Натомість оба цісари рішили zorganizувати польське військо, бо Росія уступаючи не перевела там рекрутації і до війська в польських губерніях пішли тільки ті, що служили в російському війську до часу вибуху війни. Знаючи кажуть, що з поміж людности в польських губерніях можна вибрати около три чверти міліона рекрута. В справі рекрутації появилося дня 12. с. м. в занятій області австро-угорській такий розпорядок:

Від 22. падолиста 1916 будуть у всіх вїтв люблінського генерал губернаторства вилонені листи для осіб, які хочуть добровільно зголосити ся до польського війська. До тої листи можуть вписувати ся всі Польяки без огляду на мову і віросповіданє, які мешкають в області, визволеній військами осередних держав, о скільки протягом року, в яким зголосять ся мають найменше 18 найбільше 45 років життя. Коли би доброволець, з огляду на своє образованє і суспільне становище, надавав ся до того, що би опісля заняття становища офіцера, то границю віку пересуваєть ся на 50 років життя.

Поки що будуть утворені отсі роди оружя: піхота з відділом машинових крісів, кіннота, санітарні відділи і табори.

При зголошенню добровольці одержать посвідку зголошення, будуть обов'язані ставити ся на кожний зклик та будуть побирати по 2 К денно за утрату зарібку до часу лікарських оглядин. Призначені лікарем за здібних одержать свідоцтво прийнятя. Хто прийме таке свідоцтво, той буде належати тим самим до польського війська і від тої хвилі аж до заключення мира остає до розпорядимости військових властей та може бути увільнений ними тільки в дорозі т. зв. визвольного поступованя (суперарбітрованя). Коли доброволець, що одержав свідоцтво прийнятя, не ставить ся до свого відділу, буде винен дезерції. Про вступленню належить ся новобранцеві на дрібні видатки квота 40 К.

Щоби запевнити польській армії признанє міжнародного права за "військо", мусить вона бути прилучена поки що до німецького війська. Що до поборів, удержаня, рент інвалідів, опіки над роинами і осиротілими прислужують жовнірови польського добровільного війська ті самі права, що жовнірам німецької армії.

Польське військо одержує мундури з польськими національними відзнаками. В прапорах польського війська оживуть знов старопольські знаки з білим орлом на червоному полі.

Такий сам розпорядок проголошено також в польській області занятій гімцями. З сего розпорядку слідно, що не будує переводити примусової рекрутації, що польське

Ширіть „Свободу“ і єдняйте її нових передплатників!

військо не буде вповні самостійним, тільки буде творити часті німецької армії, а що дуже важне, зовсім не буде мати своєї артилерії, в теперішній війні найважливішого рода оружя. Дотепершних польських легіоністів влучено вже до сего польського війська.

Дібрали ся обоє.

(Народна казка).

Один подорожний, шукаючи нічлігу, зайшов на подвір'я багатого газдині. А жирний пацюк побачивши його, підніс рило в гору тай зітхнув: „Ох, ох!“

Коли газдиня се вчула, питаєть ся подорожного:

— Чи не є ви з того села, де живуть мої мамуня?

— Та як би ні? Таки з того самого; — відповів хитрий подорожний, зіркувавши сейчас, а ким має діло.

Баба з охотою пристала на просьбу подорожного, нагодувала і напоїла його як любого гостя, а постеливши йому спати, каже:

— Ночуйте здорові, а я вас завтра о щось попрошу.

На другий день раненько газдиня знов погостила подорожного добрим сніданем тай каже:

— Як би ви були такі добрі, то я би просила вас, щоби ви завезли на санках от сего годованця до моєї мамуні. Він зарзз пізнав, звідки ви є, бо не дурио привитав вас так сердечно...

— Та я би з дорогої душі зробив се для вас, але не знаю, чи здужаю таку штуку довести, — перебив її подорожний.

— Ах, Боженьку! — крикнула газдиня, — та я вам запряху волики до саний, тай харчу на дорогу не пожалую, лише вчинить мені сю ласку; бо то, бачите, мій чоловік ніколи не має часу, от і вчора поїхав далеко за дровами, а верне може аж коло полудня. Прошу вас, зробіть се!

Подорожний мав добре серце, отже і не давав себе довше просити. Відчана газдиня наклала йому до саний повно дарунків: солонини, масла, сира, муки, крул, бжонець хліба і фляшку горівки. А коли обоє вложили нацюка на сани і подорожний відіхав, то газдиня мовби камінь спав з грудий, що прецінь раз вдало ся її післати мамуні гарного гостинця. І весела та рада вештала ся по своїм господарстві.

Аж тут в полудне приїздить чоловік з ліса. Жінка не дала йому і коний випрячи, але таки зараз зачала хвалити ся, яким способом вона післала мамуні гостинця.

Чоловік слухав, слухав, а відтак аж лопив руками по полах кожуха тай крикнув:

— Чи ти здуріла? Таке се може якийсь проїдисвіт, звідки-ж ти знаєш, що він з маминого села?

— Ото дурний! — відгрізла ся жінка, — то пацюк його пізнав, а я би не пізнала!

На се газда нічого вже не сказав, лише випряг коня з воза, наховстав і на здогад пігнав за подорожним. На щасте донав на слід і по двох годинах вже здоганяв обманця.

Але сей, почувши погоню і догадуючи ся, хто за ним гонить, скругив на бічну доріжку і заїхав в гушавину. Там кинув волам сіна, а сам вернув назад до битої дороги в лісі тай вхопив обома руками, дуба. Втім надіхав богач верхом.

— Гей, чоловіче добрий! — питає — чи не бачили ви якого подорожного, що їхав туди волами і з пацюком на санях?

— Ей, чому не бачив? — відповів обманець — але вже певчо минуло з пять годин, як він туди переїздив, а так гонив, мов скажений.

Коли се почув богач, зліз з коня тай зачав під милій Біг просити обманця, щоби сів на його коня і здоганяв того подорожного з биками. Бо я, каже, змучений, голоден, не здужаю вже дальше їхати, а як ви мені його приведете сюди, то я вам заплачу, що самі хочете.

— Гей, гей милій чоловіче! — відповідає з плачем обманець — коби ви знали мою біду! Я з дорогої душі вчинив би вашу волю, але не смію. Покарала мене лиха година! Ось, бачите, вирубає в отсім лісі па-

ського дуба тай за кару мушу дуба держати аж до вечера. Вже мені аж руки помліли!

— То я за вас буду тримати, а ви їдьте! — просив дальше богач.

— Ну, як так, то вже вас послухаю — відповів обманець. — Але памятайте — каже — не відходіть до вечера ані на крок, бо я би через вас мав ще гіршу кару.

— Хиба ж я нехрист! — мовив богач і вхопив ся кріпко за дуба.

Тоді обманець сів на коня, пігнав кусень дороги, а відтак потихо вернув до волів, привязав коня позади саний тай підсміхаючи ся під вусом, поїхав собі безпечно домів.

Для тих, що сидять в окопах, кадрах, по шпиталях,

найкрасшою резервною є КНИЖКА. Тому звертаємо увагу наших читачів на оголошене уміщене в нинішнім числі „Свободи“ на 7-й сторінці, видаництва „Діла“. Радимо щиро кождому замовити собі зараз ті книжки і в той спосіб розганяти сумні думки доягих зимових вечорів. Нічим чоловік так не розжене туги і забуде про своє горе, як читанем цїнавої книжки.

Дещо про мерзери.

Одною з найбільших несподіванок для наших ворогів були австрійські трицять і пів центиметрові гармати моздіри (мерзери). На всіх фронтах війни вибухає радість в рядах жовнірів, коли заїзджають австро-угорські моторові [батерії]. Кождий знає, що з появою тих великих моздірів тісно злучене слово побіда. Видаєть ся майже наймовірне, який великий вплив викликає гарматній огонь на власні війська, як загриває їх до борби. В рядах ворогів поширюють вони від першого вистрілу ляк і передсмертну тьвогу.

Ні одна з великих держав не має такої гармати, що при своїй легкості і простоті виявляла би такі могучі наслідки, як се з австрійськими моздірами. Все в тій гарматі, від дула аж до найменшої дрібниці є австро-угорським фабрикатом.

Гармату зроблено з поручена військової управи у фірмі Скода в Пільзні в Чехії і протягом численних проб усовершено її до тої форми, в якій вона виступає в нинішній війні.

Трицять і пів центиметровий моздір, що з початку мав призначене нищити найсильніші опори борби, отже приміром панцирні форти, найшов на тлі способів нової війни всестороннє ужитє, навіть став головним осередком борби полевої армії.

Австро-угорська батерія моздірів складаєть ся з певного числа сих гармат і відповідного тренового парку. Гармату перевозить ся в частях. Будівляний матеріял є можливо найліпший і забезпечує гарматі велику тривкість. Ничі вже є дула (люфи), що віддають около два тисячі вистрілів, яких справність мимо того поимішила ся ненарушеною.

Зложене частий відбуваєть ся в незвичайно короткім часі. Перевіз гармат відбуваєть ся при помочи окремих тяжких автомобілів, з почвірною конструкцією коліс. Тягар тяжкого воза вносьть з уоруженем і залогом майже п'ятнадцять тисяч в кілограмів, окрім того до кождої батерії належить відповідний треновий парк, що складаєть ся з сильно-моторових самоїздів (10 тоннових возів) для матеріялів, амуніції, провіанту і залогі. Кожда батерія має в своїм складі ще автомобіль команданта, особовий самоїзд для 8 осіб, малий 4-особовий самоїзд і в кінці самоїзд з варстатами: токарським, столярським, шліферським, з приладом до згущування воздуха, все порушане електрикою, автоматичний прилад до нютованя, матеріяли і знаряди до направок і прилади наметові.

Амуніція відповідна до калібру: бомба є багато більша, чим пів писоти звичайного мушкетера і має вагу шістьох дорослих мушкетерів. Патрони є досить великі і можна би їх ужити в зичайних відносинах як вазонки до пальм. Віддаль стрілу при такій амуніції є так велика, що противник в рідких случаях може відшукати становище батерії. Хиба ворожий легун може її вислідити.

Для кермованя огнем служить телефон. Командант батерії і офіцери обсерватори находить ся часто навіть в ровах стрілецьких,

А тимчасом держав богач дуба аж до самого смерку. Колиж нікого не дїждав ся, зіркував вкінци, що самохіть зробив із себе дурня. Голодний, втомлений, маркотний приплив ся десь аж коло півночи до своєї хати.

— А що? — питає жінка — дігнав по дорожнього.

— От не питай! — відповів чоловік. — Доста ти була дурна, але я ще дурнійший! — тай розповів їй свою пригоду.

— А видиш, небоже — каже на се владуваня жінка — як то ми дібрали ся обоє.

або й перед ними і дають вказівки далеко за становищами положеній батерії. Ділане бомб є страшне під матеріяльним і моральним зглядом. Після зізнань полонених ділане їх на людей є пригнітаючим, а видержуване в огни моздірів нищить нерви і зовсім відбирає відвагу. Найбільші новочасні кріпостні верки не є в силі удержати ся в огни наших батерій.

З появою моздірів на фронті тісно злучена є думка про побіду; їх тяжкий огонь має все успіх і за кождим разом приневолює противника до покидуваня становищ. Вступ до найбільшої з воєн відкрили австрійські моздіри і з ними знучені є успіхи: Лієж, Мобез, Намір, Антверпія, Горлиці, Перемишль, Львів, Івангород, Новогеоргієвск, фронт над Сочою і Білгород.

Всі ті великі успіхи, а також скорий загальний похід союзних армій в Галичині, Польщі, Росії, і на Балкані, а тепер в Семигороді є найкрасшим свідоцтвом належного приміненя і знаненитого діланя тяжкої австрійської артилерії і все те треба приписати головно трицять і пів центиметровим батеріям моздірів.

НОВИНКИ.

Наслідник престолоа генералом полковником. Перед кількома днями іменував шсар архикнязя Карла Франц Йосифа генералом-полковником. Як відомо, наш престодонаслідник, що тепер має начальну команду між Карпатами і Дунаєм, був доси генералом кавалерії.

Російський міністер просвіти про українське шкільництво. З достовірного жерела наспіла з Колєнгаті в Швеції отся звістка: Російський міністер просвіти Ігнатєв заявив українській депутації, що для закладаня українських народних і середних шкіл на Україні нема ніяких засадничих перешкод. Від довшого часу є се перше признанє зі сторони російського правительства, що в межах Росії можуть існувати українські школи, хоч не публичні тільки приватні. На разі не відомо, чи се признанє російського міністра просвіти означає заповідь зміни поведєня російського правительства супроти Українців — хочби на разі на поли шкільництва. Дехто лучить сю заяву зі справою задуманого відокремленя Галичини.

Як обходять ся з українськими офіцерами в Росії. Одна берлінська газета подає таку звістку про поведєне російської військової управи з українськими офіцерами, що служать в російській армії: „Один положений офіцір Українець зложив слідоучу, за протоколовану заяву про поведєне з українськими офіцерами в російській війску. Положене українських офіцірів є під кождим зглядом невиносиме. В окопах, правда, їх ставлять на рівні з російськими офіцерами. Але картина мінєть ся зараз за фр-нтом. Тут дивлять ся російські офіцери на своїх това-

ришів-Українців з гори. Голосно говорить ся, що Українець не уміє захорувати ся в поряднім товаристві, через що його виключають ся з товариства. В мирних часах остане усе по старому, українського офіцера будуть вважати далі неспосібним зайняти вище становище. Ранених офіцерів Українців відсилають як найскорше на фронт. Тоді, коли російські офіцери перебувають під ріжними покривками цілі місяці поза фронтом, „малороса“ сейчас признають спосібним до служби на фронті, як тільки він підійме ся з ліжка. Офіцер, що се оповідає, був в цвітні 1916 р. четвертий раз ранений кулею в груди, пробув тільки один тиждень в шпиталі і мусів вертати до окопів, ще не видужавши. Українці, що борються хоробро, не одержують ані відзначень, ані відпусток. Часто конфіскують їм листи.

Український Запозомовий Комітет для збігів з Галичини і Буковини у Відні подає до відома, що у всяких підмогових і інших до діяльності того комітету належних справах, зглядно культурних справах, належить відносити ся лиш до Укр. Запом. Комітету, зглядно до Культурної Ради у Відні (адреса: Ukrainisches Hilfskomitee in Wien, VIII, Strozzigasse 32) і туди дотичні письма адресувати, а не на руки членів комітету. Просьби вислані до приватних осіб не будуть через наведений комітет узгляднювані.

Москалі в Галичині. „Новое Время“ з 6 вересня с. р. приносить інтересну статю свого тернопільського дописувача про відносини в занятій Москалями частині Галичини: Країну, цілковито, хоч і поверховно змосковщено. Українські написи на двірцях заступлено москоськими. Населене не хоче призначати ся до російських порядків. Наріканя на школи, виряджені в йском, не вмовкають. Дійсним нещастем є нестача шкіл, які майже усі замкнено. Шкільні діти уже третій рік остають без науки, що викликає велике занепокоєне у родичів. І лікарська поміч ще зовсім не вистарчаюча.

Російські газети про сотворене Польщі. Всі російські газети з великим спокоєм приймають оголошене незалежності польських областей, що належали до Росії, а заняті тепер Німеччиною і Австро-Угорщиною. Після одностійної думки часописий сей вчинок осередних держав, що поважно нарушує основи міжнародного права, не має без сумніву иншої цілі як доповнене вичерпаних резерв військових тих держав. Польський наряд ніколи не згодити ся на таку самовільну політику, хоч би її йому накидувано під видом незалежності. Дневники найріжнородніших політичних напрямів згоджують ся з тим, що найкрасше дивити ся на положене власне з того становища. „Новое Время“ пише, що найславніші спомини польської зброї вяжуть ся з боротьбою під Грунвальдом, де польські, литовські і українські війська нанесли поразене німецькому оружю. Те, що почало ся п'ять століть тому, має тепер довести ся до щасливого закінчення. „Ръчь“ стверджує, що дійсною метою того приспіненого німецько-австрійського акту є оголошене рекрутчини, але усі знають, що тільки мало впливові і нечисленні партії, як партія польської державности, могли на те згодити ся. Побір рекрута проголошений Австро-Угорщиною і Німеччиною представляє ся як насильство, а окликане польської незалежності тільки обманом. В тім самім дусі говорять і инші дневники.

В справі реквізиції бараболі подає Краєве товариство господарське „Сільський Господар“ у Львові до відома рільникам, щоби на случай, коли би заплачено за бараболлю ціну низшу ніж приписана ціна максимальна (по занятю бараболі ціна відбору, „Übernahmepreis“), — зголошували ріжницю між ціною дійсно одержаною і установленою ціною відбору яко воєнну чинитьбу („Kriegsleistung“) в приписаній дорозі на відповідних друкках. Ціна відбору бараболі вносить ся після міністерського розпорядку з 12. серпня 1916. В. з. д. ч. 256 в часі від 1. до 15. вересня 1916 за вибирану бараболлю 12 К, невибирану 10 К, в часі від 16. вересня 1916 до 28. лютого 1917 вибирана 9 К, невибирана 7 К, а від 1. марта 1917 вибирана 11 К, невибирана 9 К за один метричний сотнар. Бараболя, признана за насінну, має коштувати о 5 К дорозще.

Недостача поживи в Росії. На недавнім засіданю думської комісії бюджетової численні бесідники вказували на конечність рішучих заряджень в справі заосмотреня людности в поживу. Комісія згодила ся, щоби тим ділом заняло ся одно з міністерств з виключенем міністерства внутрішних справ. Поступові послы домагають ся установленя максимальних цін на найважніші предмети поживи та порученя закупна і продажі поживи земствам, торговельним палатам і громадським варядам.

Два роки тюрми за самоубійство. В Малінгар в малім ірландським місточку засуджено одного наліплювача оголошень, що хотів відібрати собі жите на два роки в'язниці. В засуді читаємо: „Є се злочинним божевільем думати, що кождому можна робити зі своїм житем, що йому подобаєт ся. Жите горожан належить до держави, особливо в часі як теперішній“. Чи та держава одначе охоронила сего бідака від голоду, що примусив його відібрати собі жите, про се в присуді не говорить ся.

Двосотикові монети з зеліза і нові паперові однокоронівки. Міністерство скарбу зарядило вибити і видати 2-сотикові монети. Австро-угорський Банк одержав вже велику скількість тих грошей та розіслав їх своїм філіям, які будуть їх вилавати. Управа банку рішила ся також на видане однокоронних нот, які появлять ся в обороті в половині грудня. Ноти будуть мати червону і чорну краску, а їх рисунок і виконане будуть ліпші як на дотеперішних двокоронних нотах.

Нешаслива пригода на Вислі. Підчас переправи порома через Вислу в Казімежу в Польщі в задушій день (2. с. м.) з поміж 145 осіб потонуло 124, а тільки 21 виратовано. Перевізник вибрав злий напрям, через що пором опинив ся в вирі води. Жертвами нещастя упали переважно жінки. Подробиці страшної події слідууючі. О годині 6. вечером перевозив пором через Вислу 145 особи, переважно жінки і діти. Особи ті умістили ся на двох зіпнятих зі собою поромах, якими кермував брат властителя і помічник. Пороми переплили через ріку гладко і були вже тільки на 6 метрів віддалені від берега, коли властитель поромів закликав на свого брата, щоби приблиз до берега дещо више, бо в звичайнім місци заїхало моторове судно. Брат властителя, як видно, мусів зле покермувати, бо завів пороми на місце, на яким вони почали обертати ся докола. Ті, що їхали, припускали, що пором осів на мілині. Вони збігли ся на переді одного з поромів, який наслідком того перекинув ся і вода вдерла ся до середини. Також на другім поромі кинули ся подорожні наперед. Ливни, що лучили оба пороми, перервали ся. Оба пороми потонули; як оповідають, передтим вони вивернули. Усі подорожні впали до води. Заступник команданта тамошної жандармерії наспів сейчас з жовнірами, йому й треба завдячувати те, що такі декото виратовано. Небаром насвіло на поміч около 500 осіб жандармів і жовнів помічних відділів. Помимо тої помочи виратовано тільки 21 осіб. Було темно, а жінки і діти не вміли плавати. Тим пояснюєт ся се, що нещаслива пригода, що мала місце так близько від берега, потягнула за собою стільки жертв в людях. Дотепер добуто 59 трупів. Властитель порому утік. Відвічальність за нещасте лежить на керманічі і властителю поромів.

БУДУЧНІСТЬ НАШОГО НАРОДУ є в наших дітях і лятого мусимо їх зміцнювати і виховувати на сильних і здорових. Пригадуємо матерям слабовитих і помало розвиваючих ся, часто хороовитих дітей о правдивім доршовім трані печіноківім з аптики Feller-a як о средстві скріплюючім і заживаючім. Уживають його радо зарівно діти як і дорослі особи. Feller-a доршовий трані печіноківім є без смаку і запаху, не нудить проте як инший трані печіноківім ділає скоро, скріплює, збільшує вагу, розвиває апетит і є для слабих, недокровних дітей і для дорослих конечним средством скріплюючім. Кормлячим матерям додає молока і сил, впливає добродійно на цілий організм і додає здоровля. Ціни мирові: 2 фляшки того порученого лікарями препарату з пересилкою за 5 корон, висилає аптикар E. F. Feller, Stubice, Eleaplatz Nr. 308 (Kroatien).

Представленя до повітових комісій причинкових і жалоби до ц. к. найвишого трибуналу адміністраційного у Відні в случаю відмови причинка на удержане

:: вносить адвокатська канцелярія ::

Д-РА СТЕПАНА БАРАНА

у Львові, ринок ч. 10.

Оповістки

До відома широким верствам населеня подають Головний Вид л Т-ва „Просвіта“ і краєве господарське Товариство „Сільський Господар“, що з днем 1. падолиста 1916 р. отворили „Канцелярію правної поради“, яка зовсім безплатно буде уділяти правної поради і помочи у всіх адміністраційних справах, що безпосередно або посередно мають лучність з війною та її наслідками, а особливо в справі причинків, в справі пенсій і запомог для інвалідів і для вдів і сиріт по поляглих жовнірах, в справі воєнних чинитьб і шкід, в справі військових реклямацій, в справі урльопів для жовнів, в справі премій і зачетів на озимі засіви, в справі позичок в галицькім воєннім заведеню кредитовім, а також в справі відпису податків. Поради можна засягати устно або письменно. В останнім случаю долучити марку на відповідь. Льокаль канцелярії міститься в домі товариства „Просвіта“ ринок ч. 10. II. поверх. Години урядові щоденно від 9до 1 рано і від 4 — 6 по полудни з винятком неділь і українських свят.

Шукають:

Пошукую жени Євдокії Зубач з 3 дітьми яких евакуовано в часі 26—30 червня с. р. з села Берлін пов. Броди. Петро Зубач Zugführ. Reservespital 12/VI. Zamość. 63

Кожний передплатник „Свободи“ повинен скоритати з сеї КОРИСНОЇ НАГОДИ і зараз закупити сеї

.. ПРЕГАРНІ КНИЖКИ ..

які продамо ЗА БЕЗЦІН, бо за ПОЛОВИНУ ЦІНИ, і то в такім часі, коли все втіди у двох подорожіло у нас о

ПОЛОВИНУ ДЕШЕВШЕ.

А саме:

Вл. Ст. Реймонт:

МУЖИКИ

Переклад із польського М. ПАВЛИКА.

I. часть Осень, 269 ст., зам. 2— К тільки 1— Н.
II. „ Зима, 295 „ „ 2— „ „ 1— „
III. „ Весна, 369 „ „ 2-40 „ „ 1-20 „
IV. „ Літо, 304 „ „ 2— „ „ 1— „

Е. Г. Зелігер:

СИНЯ ФЛЪОТА.

Світова повість в перекладі д-ра М. Лозинського.
Часть перша, 301 стор., зам. 3 К, лише 1-50 Н.
Часть друга, 321 „ „ 3 „ „ 1-50 „

Леонід Андреев:

Семеро повішених

в перекладі з російської мови д-ра В. Сімовича
91 сторін, замість 1 К, лише 50 с.

Замовленя висилає ся на таку адресу:

„Діло“, Львів ринок ч. 10.

Замовлені книжки за попереднім надісланем грошей висилаємо того самого дня так на провінцію як і на Feldpost-и.

Хто замовить і пришле гроші на усі книжки, тому почту самі оплатимо — а як поодинокі, то на звичайну висилу просимо долучити 20 с., на поручену 50 с.

ЕВАНГЕЛІЯ

на неділі і свята

в перекладі на українську мову.

Книжочка, яка повинна знаходити ся в кожній українській хаті. Для тих, що стоять в повн. в осягах є она найкращою духовною розрадою.

Ціна 1 жорна. - - - - - Ціна 1 жорна. - - - - -

Замовляти: „Свобода“, Львів, Ринок 10.

При замовленю посилають ся рівночасно гроші (1 К.) за книжку, а ми того самого дня висилаємо замовляючому. Жовніраю на усі Feldpost-и також шлемо. — А хто пришле відразу гроші на десять примірників, то є 10 К., то дістане ще одну книжку даром.

ЗАМОВЛЕНЬ БЕЗ ГРОШЕЙ НЕ ПРИНИМАЄМО.

Оголошення.

ВІДУЧАЄМО ВДОВОЛЕНЕ, коли болючі члени тіла протягу, простуди або вогкості станемо натирати флюїдом з ростиної есенції з м. „Ельза-флюїд“. Многі лікарі поручають при ревматичних болях сі успішні масажі. Феллера „Ельза-флюїд“ займає між всіми середниками до натирання найперше місце і годі його чим небудь иншим заступити. Майже всі, що його вживають, хвалять його успішне, біль лагодяче ділає в прямо пересадних письмах подяки а сотки тисяч таких добровільних письм подяки стоїть до диспозиції. При сім є сей славний, домашній середник дешевіший як всякі инші препарати, бо він хоче бути справдішим народним середником. Мирові ціна: 12 фляшок оплатно коштує лише 6 корон. Замовляти у аптекаря E. V. Feller, Stubica Platz Nr. 308 (Kraatten). Рівночасно можна замовити Феллера лагідні, розвільнюючі, рабарбарові пігулки з м. „Ельза-пігулки“ що є знаменитим середником на жолупок. 6 пуделок оплатно лише 4 к. 40 с. Сих двох випробованих, домашніх середників не повинно хибувати в ніякій домі. Поручаємо Ельза-препарати радо і з переконання. Рівнож певним середком на нагітки є Феллера туристичний пластер з м. „Ельза“ за 1 і 2 К. проба оплатити ся.

В темноті

ночі, в темних просторах, можна кожної хвили бачити, котра година, не треба наперед світити світла, наколи лише маємо Радіум-годинник! Але треба купити лише **Suttner Радіум-годинник**, що мають постійну силу світла, а ніяких з сих конкурентних менше вартих світлячих годинників, у яких безвартісна фосфорова світляна матерія никне в короткім часі!

- Ч. 600. Дуже гарний, правдою ніклевий Анкер-ремонтар годинник на кадінях з 1 Радіум світляним циферблатом і вказівками, дуже точно справлений К. 8-40
- 1280. Радіум світляний будильник 9-80
- 1279. Модний Радіум стоячий будильник 18-
- 712. „ІКО“ ніклевий, анкервий годинник з 15 рубінами 14-
- 735. Срібний циліндер-ремонтар 15 рубіна 13-
- 422. Ніклевий ланцюшок К. 1-75, довгий ланцюшок 1-
- 1450. З білого металю ланцюшок постійно гарний 2-80
- 813. Срібний дамский годинник з золотими берегами 12-
- 817. Срібний годинник дамский з подвійною ковертою 13-
- 1548. Срібний годинник Туля 25-
- 1149. Срібна брошка 1-50
- 1673. Срібні ковтки -90
- 1675. Срібні ковтки 1-30
- 1627. Ковтки, срібні накладані золотом 3-40
- 1113. Ковтки, срібні накладані золотом 5-50
- 979. Срібні дармовіси, масивні 2-
- 410. Ніклевий Анкер-Роскопф годинник 4-10
- 1203. Добрий будильник-годинник 3-50

Прегарний натальог даром і оплатно.

Висилає ся за послплатою або попереднім надісланням грошей. Як не впадобає ся, можна замінити.

Кожний годинник є як найточніша пуцений в рух, фахово напуцений оливою і замикає ся щільно.

Власна фабрика годинників в Швайцарії.
H. Suttner лише **Laibach Nr. 713.**
Світовий висилковий дім. — Не має філії.
Власна прецизійна марка „ІКО“ світової слави. 4

На часі! - На часі!

ЩО ТРЕБА РОБИТИ ЩОБИ ДІСТАТИ ПРИЧИННОК НА УДЕРЖАНЕ?

Написав д-р Степан Баран. — Бібліотена „Свободи“ ч. 2.

Ціна 20 сот., з почт. пересилкою 30 сот.

Замовляти треба в Адміністрації „Свободи“, Львів, ринок ч. 10.

При болях голови і болях тварі уживає сего много осіб, про що свідчить більше як 10000 похвальних листів, для зменшеня болів з найліпшим успіхом

Добродійного

средства до натирання, Fellera пахучого флюїду з ростиної есенції з маркою

Ціна мирові: 12 фляшок оплатно 6 корон, 24 фляшок оплатно 10 К 00 с. Аптекаря E. V. Feller, Stubica, Platz Nr. 308 (Kraatten). Прочинуючі рабарбарові пігулки з маркою „Elsa-Pillen“ 6 пуделочок оплатно 4 К 40 с.

Б. 1-3

„ДНІСТЕР“

ТОВАРИСТВО ВЗАЇМНИХ ОБЕЗПЕЧЕНЬ
Львів, ул. Руська ч. 20. (власний дім).
Телефон ч. 783. — Конто Почт. Щадниць ч. 25261. — Жирове конто в Австро-Угорським Банку,

приймає до обезпечення від огню будинки, хати і господарські, движимости, меблі, одему і білизну, збіжжє а п п снопах і зерні, худобу і т. п. п п Кожний Українець повинен аскурувати ся від огню, щоб в случаї пожежі не понести страти, бо достаток одняції то добробат цілого зарода.

Кожний Українець повинен аскурувати ся тільки в товаристві взаїмних обезпечень.

„Дністер“

Нема жадного иншого українського товариства аскураційного, тільки одне

„Дністер“

„Дністер“ рахує найдешевші оплати за обезпечення селянських будинків. „Дністер“ звертає комдоричній чистий зяки своім членам.
„Дністер“ оцінює та виплачує шкоди на огні скоро і ретельно, а на члєнів оцінкової комісії запрошує все двоє господаря.

„Дністер“ дає підмогу українським школам і бурсам, де виховують ся селянські діти.

Люди аскурувані в „Дністрі“ можуть дістати позичку у всіх великих банках і в товаристві взаїмного кредиту „Дністер“.

Власні фонди „Дністра“ вносять в кінець 1915 року 6,890,075 корон.

В „Дністрі“ можна обезпечити від ирадени в влоном двикомоста всякого роду, а товариства кредитової готівку, цїкві папєри і векслі ва дешевом оплатою премії.

Адреса „Дністра“:

Товариство взаїмних обезпечень „ДНІСТЕР“ у Львові, Руська 20.

Адреса для телеграм: „Дністер-Львів“. Канцелярія Товариства отворєна що дня від 8—2 перед пол.

Ширіть „Свободу“!

РУСЬКА ШАДНИЦЯ

в перемішті, вулиця Косцюшка ч. 3.

Принймає і виплачує шадницькі вкладки щоденно в годинах урядових. Вкладки опронтентує на 4% починаючи вже від слідуєчого дня по дни зложеня аж до послїдного дня перед днем відобраня.

ВКЛАДКИ в „Руській Шадниці“ можна складати особисто в касі товариства, почтовими переказами, грошовими листами, чеками почтової Шадниці, які Дирекція Шадниці на жаданє безплатно достарчає, і в філіях банку австро-угор. на рахунок „Руської Шадниці“.

Удїляє позичок: а) гіпотечних платних шірічними амортизаційними ратами на протяг літ 10—45 після вибору позичаючого; б) на льомбард ефектів, й на есконт векслів. Справы позичок полагодуєсь можливо скоро.

Всяких інформацій і друків удїляє канцелярія „Руської Шадниці“ ул. Косцюшка, Народний Дім, 1. пов. щоденно безкорисно в годинах урядових від 9—1 год. кромі недїль і українських свят.

Після § 14. устава „Руської Шадниці“, затвердженого через ц. к. міністерство внутрішніх справ вкладки в товаристві „Руська Шадниця“ в Перемішті надають ся до льокації пупілярних, фундаційних і т. п. капіталів, має отже „Руська Шадниця“ пупілярну обезпєку.

